

Voordracht Frank van Kappen | Spreker 15 augustus 2021

Op 27 februari 1942 werd het geallieerde eskader onder commando van Schout-bij-nacht Karel Doorman, na een ongelijke strijd met de Japanse slagvloot, verslagen in de Javazee. Kort daarop begon de Japanse aanval op Java. Op 9 maart volgde de capitulatie van het KNIL. De Japanse bezetting van Nederlands-Indië was daarmee een feit.

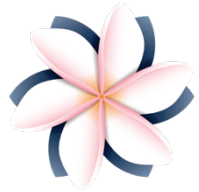
Mijn vader was toentertijd officier-vlieger bij de afdeling luchtvaart van het KNIL. Hij werd krijgsgevangen gemaakt, afgevoerd naar Birma en verrichtte voor de duur van de oorlog dwangarbeid aan de Birmaspoorweg. Hij overleefde het, maar sprak zelden over wat hij had meegemaakt. Toen de film "The bridge over the river Kwai" uitkwam, een film over de Birma-spoorweg, wilde ik er graag met hem naar toe, maar hij wilde niet mee. Ik ben dus maar samen met mijn moeder gegaan.

Mijn schoonvader werd gemobiliseerd als soldaat. Hij liep een schotwond op tijdens de gevechtshandelingen en werd eveneens krijgsgevangen gemaakt. In september 1944 werd hij met duizenden lotgenoten met het Japanse vrachtschip de "Junyo Maru" op transport gesteld van Java naar Sumatra.

De "Junyo Maru" werd echter getorpedeerd door een Britse onderzeeër. Duizenden kwamen daarbij om. Mijn schoonvader was één van de weinige overlevenden. De rest van de oorlog werkte hij als dwangarbeider aan die andere dodenspoorweg: de "Pakan Baru". Maar ook hij sprak zelden over de hel van "Pakan Baru" of de ondergang van de "Junyo Maru".

Mijn vader en schoonvader zwegen dus hardnekkig over hun ervaringen in de oorlog en zij waren niet de enigen. Niet allemaal, maar velen van de eerste generatie wilden of konden niet spreken over de verschrikkingen die zij hadden meegemaakt.

De tweede generatie, waar ik toe behoor, kan dat wel. Daarom sta ik hier. Ik ken in ieder geval nog wat verhalen uit de eerste hand, want mijn moeder, in tegenstelling tot mijn vader, sprak wel over de oorlog en het leven in een Japans interneringskamp waarin mijn moeder en ik, net als 80.000 andere Europese Nederlanders, werden vastgezet. Wat ik weet over het kampleven, heb ik van haar.

nationale herdenking
15 augustus 1945

Zelf heb ik maar een paar fragmentarische herinneringen aan die duistere en chaotische tijd. Het zijn losse beelden in mijn hoofd.

Eén beeld is dat ik in de deuropening van een barak sta. Ik was denk ik een jaar of vier. Buiten staan de vrouwen aangetreden in de felle zon en buigen voor een inspecterende Japanner. Bij mijn moeder aangekomen, slaat hij haar keihard in haar gezicht. Blijkbaar omdat zij niet diep genoeg voor hem buigt. Ze valt op de grond. Ik wil naar haar toe, maar wordt door iemand de barak ingetrokken.

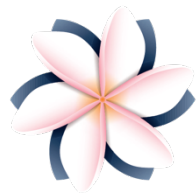
Een ander beeld in mijn hoofd is van die barak. Ik zie aan beide zijden van de barak een verhoogd houten plankier. Daarop had iedereen een smal plekje om te slapen. Ik zit te huilen omdat ik honger heb. De buurvrouw maakt ruzie met mijn moeder. Ik denk omdat ik haar wakker hield met mijn gejengel.

Weer een andere herinnering dateert uit de chaotische en gevaarlijke tijd vlak na de overgave van Japan. We zijn niet meer in het kamp. Het is donker en ik loop aan de hand van mijn moeder. Wij lopen al een hele tijd en ik heb honger en pijn aan mijn blote voeten. Mijn moeder staat stil bij een mangaboom in de tuin van een huis. Zij klimt in de boom en gooit manga's naar beneden die ik moet opvangen. Ik ben bang en wil weglopen, want ik zie mensen door de jaloezieën naar ons gluren. Mijn moeder roept: "Blijf staan, niet janken maar vangen; we moeten eten".

Wat ik mij ook herinner, is dat ik voor een huis sta dat mijn moeder met een paar lotgenoten heeft gekraakt. Er stopt een jeep. Er stapt een mij onbekende lange broodmagere man uit in uniform. Mijn moeder huilt en vliegt hem in de armen. Die man was mijn vader, die na jaren krijgsgevangenschap, ons in de chaos had weten te vinden.

Voor mij was hij echter een vreemde. Ik moest wennen aan het idee dat hij echt bij ons hoorde. Maar ook hij moest wennen aan het gezinsleven en het feit dat dat magere jochie zijn zoon was. Hij had bovendien merkbaar moeite om de ondergane verschrikkingen achter zich te laten. Van PTSS had in die tijd nog niemand gehoord.

Omdat mijn vader na de soevereiniteitsoverdracht betrokken was bij de militaire afbouw van het KNIL, vertrokken wij pas in 1953 naar Nederland. Wij lieten ons moederland voorgoed achter ons en dat deed pijn; maar goed, je

nationale herdenking
15 augustus 1945

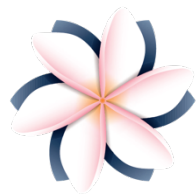
moest door en dat was niet makkelijk. De kille ontvangst in Nederland hielp daar zeker niet bij.

Ja, als ik zo terugkijk had mijn generatie een slechte start van het leven; geen vaccinaties, maar alle kinder- en tropische ziekten die je maar kunt bedenken; geen voedzame babyvoeding uit glazen potjes, maar een handje droge rijst.

Echter, na die ongelukkige start, maakte mijn generatie een ongekennde periode van vrede, wederopbouw en vooruitgang mee. Niet eerder waren we zo welvarend, zo gezond en werden we zo oud. De afstand tot de barbaarse oorlogstijd wordt bovendien met iedere volgende generatie groter.

Echter, die grotere afstand mag niet leiden tot een teloorgang van het besef dat de vrijheid en welvaart die we nu genieten allerm minst gratis en vanzelfsprekend zijn. Er zijn pijnlijke offers voor gebracht, er is veel voor geleden, er is hard voor gevochten. We mogen dan ook nooit de wil verliezen om pal te staan voor onze vrije samenleving.

Daarom is het belangrijk dat we dit besef niet verzwijgen maar doorgeven aan de generaties die na ons komen. Zeker nu de instabiliteit en de onzekerheid in de wereld weer toenemen, is het meer dan ooit noodzakelijk dat wij blijven herdenken, opdat we niet zullen vergeten.

nationale herdenking
15 augustus 1945